

Karolusgulden eigen munt voor Karel V

Boxtelse Clarissen krijgen bijzondere gift

De belangstelling voor de klassieke oudheid in de Renaissance kwam ook tot uiting in de muntuitgaven. Van de geldstukken uit die tijd veranderde niet alleen de diameter en het gewicht maar ook het uiterlijk. In het midden van de vijftiende eeuw werden in Italië de Middeleeuwse Gothische letters op de munten vervangen door Romeinse letters. In de Nederlanden vond die verandering rond 1520 plaats. Ook moesten daarop de Romeinse cijfers plaats maken voor de Arabische cijfers en werden er jaartallen van uitgifte op aangegeven. Een zeer typerend kenmerk van de Renaissance was de belangstelling voor de mens als individu. Dat had ook zijn gevolgen voor de muntstukken. Vanaf die tijd verdwenen symbolen én een stereotiep menselijk hoofd met kroon of mijter op de munten om opgevolgd te worden door levensechte portretten. Zo verscheen in ons land vanaf 1540 een gelijkend portret van keizer Karel V op de grote zilveren 'Karolusgulden'.

Karolusgulden

Daarvóór was in 1521 al een gouden Karolusgulden uitgegeven, die op bevel van Karel V voor alle ambtenaren diende als rekeenheid. Op die gouden munt staat Karel weliswaar in volle lengte afgebeeld maar nog slechts in meer algemene contouren. Toen ongeveer twintig jaren later de gouden Karolusgulden werd opgevolgd door de bovengenoemde zilveren munt, had zij dezelfde waarde als haar gouden voorgangster, namelijk twintig stuivers. De naam 'gulden' (= gouden) was voortaan niet langer een aanduiding van het muntmetaal maar ontwikkelde zich tot een soortnaam.

In akten in de Buxtelse protocollen, die tijdens de regering van Karel V en zijn opvolgers zijn opgemaakt en opgeschreven, staan zeer regelmatig geldbedragen vermeld die in Karolusgulden moesten worden uitbetaald.

De rijke Clarissen

Zo wordt er in die boeken onder andere een bedrag van drie zilveren Karolusgulden genoemd die de zusters Clarissen van Buxtelt jaarlijks vanaf 1557 als gift zouden ontvangen. Toen die zusters van die schenking op de hoogte werden gebracht, waren zij met stomheid geslagen. Die nonnen van Sint-Elisabethsdal, zowel de slotzusters als de buitenzusters, dat wil zeggen zowel zij die in afzondering leefden als zij die contacten met de buitenwereld onderhielden, wisten niet wat ervan te denken. Zij hadden in 1556 een gift gekregen waarmee zij geen raad wisten, ofschoon zij wel gewoon waren regelmatig giften, zelfs royale giften, te ontvangen. In de volksmond werden zij dan ook 'de rijke Clarissen' genoemd omdat zij de Regel van de heilige Clara volgden, die door paus Urbanus IV was goedgekeurd. Hij had indertijd Clarissen toegestaan volgens een versoepelde regel van Clara te leven. Die volgelingen werden daarna officieel Clarissen-Urbanisten genoemd, terwijl de Clarissen, die streng en letterlijk de regel van Clara bleven volgen, onofficieel 'de arme Clarissen' heetten. Als Clarissen-Urbanisten namen de Buxtelse nonnen daarom van harte giften aan, zoals een akker onder Onrooi, geschonken door Jan de Visser. (1)

Eerlijk getuigenis

De schenking, die hen in 1556 werd aange-

boden, wilden zij echter eerst voor de schepenbank schriftelijk laten vastleggen, voordat zij die in ontvangst namen. Daarom verzochten zij twee personen, namelijk zuster Petronella Heerts en Jan Goessensz van Esch, voor de Boxtelse schepenbank te willen verschijnen om daar vóór de schepenen een getuigenis af te leggen .

Namens de zusters had Marten Mennekens, de Boxtelse secretaris, aan Jan van 't Zevel, de Boxtelse schout, opdracht gegeven beide personen op te roepen. Op 9 maart 1557 vond dit verhoor plaats.(2) Vóór het voltallig college van schepenen verschenen Jan van Esch, ongeveer 63 jaren oud, én zuster Petronella Heerts uit Hoogstraten, wonende te 's-Hertogenbosch in het convent van de zusters van Orthen en ongeveer zeventig jaren oud. Aan het begin van de zitting legden beiden een eed af in de handen van de schout om de waarheid te zullen spreken. Als eerste trad zuster Heerts naar voren, die heel rustig vertelde dat ongeveer één jaar geleden, dus in maart 1556, een zekere Marike, dochter van Jan Michiels, naar haar was toegekomen. Marike had tegen haar gezegd dat zij drie schepenbrieven bij zich had en had die de zuster laten zien. In die drie charters stond dat een cijns van drie zilveren Karolusgulden jaarlijks aan Marike betaald moest worden. Nadat zij deze akten had laten lezen, had de vrouw aan de religieuze gevraagd om voor haar die drie charters naar het Sint-Elisabethsdal in Boxtel te brengen, omdat zij deze hypotheek van drie gulden ter liefde Gods aan de Boxtelse Clarissen wilde schenken. Zij wilde dit geld aan de Boxtelse nonnen geven als een aalmoes, opdat die religieuzen voor de ouders van Marike en voor haar zelf zouden bidden. Bovendien had zij aan Petronella verklaard dat zij die jaarlijkse hypotheek van drie gulden door 'soeren arbeyt' had verdiend. Het was de bedoeling van Marike dat de Boxtelse zusters haar drie charters voorgoed zouden behouden.

Ongeveer acht dagen daarna was dezelfde Marike weer naar zuster Petronella gegaan en had gevraagd, of zij haar brieven al aan de Boxtelse Clarissen had afgegeven. Nadat Petronella bevestigend had geantwoord, had Marike haar handen gevouwen en gezegd: "Nu ben ick bereet te sterven."

Bidden

Na de verklaring van Petronella getuigde Jan Goessensz van Esch dat hij ongeveer één maand voor de slachttijd, dat wil zeggen in oktober 1556, naar Marike was gegaan. Zij hadden elkaar even buiten de stad 's-Hertogenbosch bij de Sint-Janspoort getroffen. Marike was daar op een bleekveld bezig met haar linnengoed. Jan had haar gevraagd of zij van mening was dat de Boxtelse religieuzen haar drie brieven zouden willen aannemen en behouden. Daarop had zij ten antwoord gegeven: 'Ja. Ik ben van mening dat die Clarissen mijn brieven zullen aannemen en de jaarlijkse hypotheek van drie gulden ten eeuwigen dage zullen bewaren. Ik heb hen dit vast inkomen om godswil gegeven, opdat zij voor mij zouden bidden'. En zij had daar vervolgens aan toegevoegd: "Want ick dit wel doen mach aengesyen ick derzelve drye gulden jaerlycx met mijne soeren arbeyt gewonnen hebbe" . Daarmee gaf zij aan dat zij aan niemand verantwoording hoefde af te leggen voor wat zij deed, omdat zij die hypotheek zelf had verdiend door noeste arbeid te verrichten.

De akte in de Boxtelse protocollen eindigt met de woorden: Dit is het eerlijk getuigenis van beide personen. Hierdoor waren de zusters van Sint-Elisabethsdal zeker gerustgesteld. Onder getuigenis was nu immers vastgelegd, dat Marike eerlijk aan die schepenbrieven was gekomen, en dat zij over haar geld geheel zelf kon en wilde beschikken. De nonnen konden het geld met een gerust hart aannemen en voor de zielenrust van Marike en haar ouders in hun kapel bidden. Wij mogen aannemen dat heden ten

dage door de zusters te Megen, waar de Boxtelse Clarissen zich vanaf 30 april 1721 hebben gevestigd, nog steeds voor Marike en haar ouders wordt gebeden, omdat die religieuzen nog steeds bidden voor al hun weldoeners, zowel de levenden als de overledenen.

Hans de Visser

1. Visser J.J.E.M. de, BOJo.1e~ Van Brabantse Baronie naar Groene Gemeente (Wijhen 1999) 202 - 205.
2. Algemeen protocol, RANB 's-Hertogenbosch, Oud Rechterlijk Archief Boxtel, inv. nr. 67, folio 11 recto en verso.

Gouden Karolusgulden van Karel V

Zilveren Karolusgulden met een portret van de keizer